

УДК 378 : 37.013

АРХИПОВА Світлана Петрівна,

професор, завідувач кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
e-mail: sparhipova@mail.ru

ОСВІТА СОЦІАЛЬНО НЕЗАХИЩЕНИХ КАТЕГОРІЙ ДОРΟΣЛИХ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У статті конкретизовано низку прогностичних напрямів щодо розвитку освіти соціально незахищених категорій дорослих та професійної підготовки фахівців у галузі освіти дорослих (андрагогів, герагогів, соціальних педагогів, соціальних працівників); прогностичні напрями розвитку освіти соціально незахищених категорій дорослих та професійної підготовки фахівців у галузі освіти дорослих представлено на трьох рівнях: загальнодержавному (законотворчість щодо розвитку освіти соціально незахищених категорій дорослих та професійної підготовки фахівців у галузі освіти дорослих), регіональному (активна участь державних, недержавних і громадських організацій та населення у всіх регіонах України у вдосконаленні освіти дорослих) і галузевому (розширення мережі навчальних закладів для дорослих різних форм власності, створення умов для навчання дорослих без вікових обмежень, забезпечення професійної підготовки фахівців у галузі освіти дорослих), що передбачають: становлення і розвиток національної системи освіти дорослих і її окремого структурного підрозділу – освіти соціально незахищених категорій; перегляд традиційних підходів до навчання дорослих та спеціальної підготовки педагогічного персоналу для сфери освіти дорослих; запровадження професійної підготовки андрагогів як окремого напрямку підготовки фахівців у галузі освіти соціально незахищених категорій дорослих.

Стратегія діяльності щодо розвитку освіти соціально незахищених категорій дорослих на кожному з рівнів розглянута з урахуванням соціально-економічних, соціокультурних, соціально-педагогічних, андрагогічних і професійно-освітніх умов.

Ключові слова: освіта дорослих; соціально незахищені категорії дорослих; освіта соціально незахищених категорій дорослих; прогностичні напрями розвитку освіти соціально незахищених категорій дорослих.

Постановка проблеми. Освіта соціально незахищених категорій дорослих – один із найважливіших чинників впливу на життєдіяльність соціуму, усі його структурні елементи. Вона є способом регулювання соціальної поведінки та засобом соціального контролю і водночас інструментом стабілізації соціокультурної ситуації в суспільстві. Більше того, у контексті міжнародних проблем освіта незахищених категорій дорослих стає найважливішим цивілізованим (ненасильницьким, гуманістичним і демократичним) чинником гармонізації міжнародних і міждержавних стосунків [1].

Усвідомлення доленосної ролі освіти в розвитку сучасного суспільства стало основою прийняття багатьма країнами світу стратегічних проєктів і програм: «Освіта двохтисячного року» (ФРН), «Освіта Америки ХХІ століття» (США), «Освіта майбутнього» (Франція), «Модель освіти ХХІ століття» (Японія) та інші, у яких основні напрями розвитку національних систем освіти розглядаються як вирішальний чинник досягнення конкурентоспроможності країни у світовому просторі та забезпечення її сталого економічного та соціального розвитку. Основні цілі освітньої політики дорослих реалізуються в діяльності міжнародних програм Ради Європи, Європейського Союзу, Європейська асоціація освіти дорослих (European Association for the Education of Adults (ЕАЕА)), Міжнародна Рада з освіти дорослих (International Council for Adult Education (ІСАЕ)), Міжнародна рада з відкритої і дистанційної освіти (International Council For Open And Distance Education), Міжнародний інститут планування освіти дорослих у Парижі та ін., які мають значний вплив на розвиток освіти дорослих у світі. Координатором у справі освіти дорослих виступає ЮНЕСКО, об'єднуючи зусилля більшості країн світу.

З метою оновлення і осучаснення технологій формальної, неформальної та інформальної освіти на теренах України було створено Міжнародну громадсько-державну програму «Освіта дорослих в Україні», «Українську мережу освіти дорослих та розвитку інновацій», Громадська спілка «Українська асоціація освіти дорослих».

Серед основних стратегічних напрямків роботи Міністерства освіти і науки України, визначених програмами економічного і соціального розвитку України, є питання реформування освіти дорослих, зокрема: створення єдиного європейського освітнього простору; створення системи контролю необхідного рівня якості освітніх послуг шляхом введення стандартів; реалізація системи економічних і правових механізмів гарантування освітніх послуг в належному обсязі, незалежно від місця проживання громадян; розвиток недержавного сектора надання освітніх послуг населенню.

Але разом з тим, слід зазначити, що *освіта соціально незахищених категорій дорослих має багато проблем*; існуюча низка факторів гальмує цей процес. На наш погляд, це стосується, перш за все: консервативного характеру діючих законів, що регулюють діяльність освітніх навчальних закладів; недостатньої підтримки гнучкої системи навчання (відкрите індивідуальне планування навчання, можливість вибору часу, місця і темпів навчання та ін.); відсутності закріпленого різноманіття форм освіти дорослих і освіти соціально незахищених категорій в умовах неперервного розвитку професіоналізму впродовж життя на законодавчому рівні; ставлення до неформальної та інформальної освіти як мало важливої й несуттєвої; відсутність державних стандартів підготовки фахівців у галузі освіти дорослих; недостатньої фінансової підтримки з боку держави та уряду.

Тому *метою нашої статі* є аналіз *прогностичних напрямів розвитку освіти соціально незахищених категорій дорослих та підготовки фахівців у цій галузі*.

Виклад основного матеріалу. Відсутність окремого напрямку підготовки фахівців у галузі освіти соціально незахищених категорій дорослих на державному рівні акцентує увагу на необхідності запровадження професійної підготовки таких фахівців (андрагогів, геррагогів, соціальних педагогів, соціальних працівників), що підтверджується достатнім зарубіжним досвідом у цьому плані. На сьогодні професійна підготовка педагогічного персоналу у галузі освіти дорослих є окремим напрямом підготовки фахівців у багатьох зарубіжних країнах (США, Канада, Данія, Фінляндія, Польща та ін.) і в структурі вищих навчальних закладів цих країн існують кафедри освіти дорослих, які займаються науковими дослідженнями та готують фахівців-андрагогів. Освітні програми передбачають три рівні професійної підготовки, які, відповідно, ведуть до отримання ступенів бакалавра, магістра та доктора. Головні елементи навчальних програм на отримання магістерського та докторського ступенів в освіті дорослих є найвищою мірою уніфікованими, як стверджує С. Брукфілд. Вчений визначає п'ять основних напрямів такого навчання: розроблення програм, особливості навчання та розвитку дорослих, адміністрування, основи освіти дорослих [2].

До аналогічних результатів приходять також А. Уїлсон та Елізабет Е. Хейс, які серед напрямів навчання виділяють такі як: «історія і філософія освіти дорослих, особливості навчання та розвитку дорослих, адміністрування та розроблення програм, методи викладання, навчальні матеріали, система надання освітніх послуг та ін.» [3, с. 8].

Наукові розвідки та аналіз теоретико-методологічних засад, організаційно-методичних аспектів освіти соціально незахищених категорій дорослих у системі неперервної освіти, стратегій діяльності міжнародних організацій, Концепцій розвитку освіти дорослих у країнах-учасницях Співдружності Незалежних Держав і в Україні, а також вітчизняного [1; 4–6] та зарубіжного досвіду [2; 3; 7–9] надання освітніх послуг різним категоріям дорослих дозволили конкретизувати низку прогностичних напрямів щодо *розвитку освіти соціально незахищених категорій дорослих та професійної підготовки фахівців у галузі освіти дорослих (андрагогів, геррагогів, соціальних педагогів, соціальних працівників)*.

Аналіз стану освіти соціально незахищених категорій дорослих та професійної підготовки фахівців у галузі освіти дорослих дав змогу представити прогностичні напрями розвитку освіти соціально незахищених категорій дорослих та професійної підготовки фахівців у галузі освіти дорослих на трьох рівнях: *загальнодержавному* (законотворчість щодо розвитку освіти соціально незахищених категорій дорослих та професійної підготовки фахівців у галузі освіти дорослих), *регіональному* (активна участь державних, недержавних і громадських організацій та дорослого населення у всіх регіонах України у вдосконаленні освіти дорослих); *і галузевому* (розширення мережі навчальних закладів для дорослих різних форм власності, створення умов для навчання дорослих без вікових обмежень, забезпечення

професійної підготовки фахівців у галузі освіти дорослих). Вважаємо, що освіта соціально незахищених категорій дорослих, не може бути ефективною, якщо буде будуватися лише на основі утилітарно-прагматичних підходів, без урахування *соціально-економічних, соціокультурних, соціально-педагогічних, андрагогічних і професійно-освітніх* умов (згідно структурно-функціональної моделі освіти соціально незахищених категорій дорослих). Розглянемо це детальніше.

1. Соціально-економічні умови передбачають розвиток стратегії освіти соціально незахищених категорій дорослих, створення комплексу організаційних умов і їх економічного забезпечення.

Стратегія діяльності щодо розвитку освіти соціально незахищених категорій дорослих на загальнодержавному рівні передбачає: становлення і розвиток національної системи освіти дорослих і її окремого структурного підрозділу – освіти соціально незахищених категорій; створення нормативно-правової бази освіти дорослих і освіти соціально незахищених категорій, зокрема, та визначення траєкторій взаємодії між державними установами, недержавними організаціями і соціальними партнерами у сфері освіти різних категорій дорослих; розвиток національної державно-громадської системи управління освітою соціально незахищених категорій дорослих; забезпечення загальнодержавної підтримки освіти соціально незахищених категорій дорослих; створення міцних і гарантованих правових, фінансово-економічних умов для освіти соціально незахищених категорій дорослих; політика, ідеологія і практика освіти соціально незахищених категорій дорослих мають бути взаємопов'язані з загальною соціально-економічною політикою держави, яка впливає на функціонування всіх елементів системи та її результативність.

На регіональному рівні стратегія діяльності визначає: забезпечення функціонування освіти соціально незахищених категорій дорослих як підсистеми соціального інституту освіти дорослих; розширення доступності всіх видів освітніх послуг для різних соціально незахищених категорій населення; розробка механізмів стимулювання інвестицій у навчання, підготовку і перепідготовку та інших освітніх послуг для соціально незахищених категорій дорослих; розширення і розвиток регіональних навчальних центрів служб зайнятості як поліфункціональних навчальних закладів післядипломної освіти і підвищення кваліфікації особливо в регіонах, які не мають достатньо розвиненої освітньої інфраструктури, навчальних центрів для дорослих, тренінг-центрів тощо; залучення громади до реалізації освітніх програм, проведення акцій, рекламно-інформаційних кампаній, масових освітньо-виховних та профілактичних заходів тощо; надання соціально-педагогічної допомоги внутрішньо переміщеним особам через громадські та благодійні організації; визначення джерел фінансування і самофінансування регіональних систем і самостійних закладів освіти дорослих; координація діяльності регіональних органів управління освітою дорослих.

Стратегія діяльності на галузевому рівні передбачає: наукове обґрунтування політики щодо освіти соціально незахищених категорій дорослих; розробку освітніх програм для надання освітніх послуг соціально незахищеним категоріям дорослих у системі різноманітних освітніх і соціально-культурних закладів; створення системи освітніх і соціально-культурних закладів (таких як, реабілітаційні, територіальні, ресурсні центри, клуби за місцем проживання, центри дозвілля і творчості, вищі навчальні заклади тощо) з метою реалізації освітніх програм для соціально незахищених категорій дорослих в регіонах; створення мережі освітніх і культурно-просвітницьких закладів для дорослих; служб і навчально-наукових центрів, що дотичні до освіти соціально незахищених категорій дорослих.

2. Соціокультурні умови функціонування полягають у врахуванні соціокультурних та історичних традицій при розробці освітніх траєкторій для соціально незахищених категорій дорослих.

Стратегія діяльності на загальнодержавному рівні: інтеграція системи освіти дорослих (освіти соціально незахищених категорій дорослих) України у світову систему освіти дорослих; зв'язок національних моделей для визнання попереднього навчання з європейською структурою кваліфікацій, збільшення порівнянності й прозорості; розробка провідних тенденцій, методології, теорії і концепції розвитку системи освіти соціально

незахищених категорій дорослих повинна враховувати методологічні орієнтири філософсько-освітнянського, психолого-андрагогічного та культурно-технологічного напрямів; освіту соціально незахищених категорій дорослих слід розглядати як один із найважливіших соціальних інститутів, який реалізує освітні потреби особистості і різних соціальних груп населення, сприяє подоланню соціально-економічної і соціально-культурної кризи, подальшому прогресивному розвитку людини і суспільства в цілому; визначення конкретних заходів на державному рівні щодо міжнародної співпраці у галузі освіти дорослих; створення соціокультурних умов для розширення сфери освіти дорослих і соціально незахищених зокрема.

Стратегія діяльності щодо функціонування освіти соціально незахищених категорій на регіональному рівні включає: поглиблення міжнаціонального обміну і співпраці в галузі освіти соціально незахищених категорій дорослих, встановлення партнерських взаємин між неурядовими, громадськими організаціями, органами державної влади країн учасників; забезпечення розвитку творчого потенціалу, погодження інтересів соціальних, конфесійних, професійних окремих соціальних групи та способів їхньої взаємодії за допомогою освіти; популяризація аналітичних оглядів історичних та сучасних подій.

Стратегія діяльності на галузевому рівні повинна відповідати: забезпеченню вибору різних напрямів освітньої діяльності і структурування змісту освіти відповідно до структури соціального досвіду соціально незахищених категорій дорослих та інтересів і потреб різних категорій дорослих; розробці андрагогічної міжнародної етики; забезпеченню культурної реінтеграції та національної самоідентифікації вимушених переселенців, формування ціннісних орієнтацій: ідентичності з Україною, патріотизму, толерантності, правової культури тощо, в тому числі за допомогою цільових інформаційно-освітніх, культурно-освітніх програм, забезпеченню соціальних, комунікативних, культурних зв'язків різних соціальних груп населення засобами освіти; аналізу результатів в усіх сферах освіти дорослих, узагальненню і розповсюдженню кращого вітчизняного і зарубіжного досвіду.

3. Соціально-педагогічні – передбачають створення гуманних умов у суспільстві для самореалізації соціально незахищених категорій дорослих в усіх сферах життя.

Стратегія діяльності на загальнодержавному рівні: долучення структур і закладів Міністерства соціальної політики та Міністерства освіти і науки України до удосконалення формальної і неформальної освіти дорослих; формування стратегічних засад управління закладами системи освіти соціально незахищених категорій дорослих з урахуванням специфіки її функціонування; подолання стереотипів суспільної думки, які формують певні негативні уявлення про соціально незахищені категорії осіб.

Стратегія діяльності на регіональному рівні: сприяння формуванню у дорослих позитивного світосприйняття соціального середовища, яке швидко змінюється, сприйняття його не як ворожої і руйнівної сили, а як простору творення і творчої самореалізації; посилення ролі громадських, недержавних організацій у розбудові системи неформальної освіти орієнтованої на формування соціальної компетентності – готовності до виконання основних соціальних функцій в умовах швидких соціальних змін життєдіяльності людини як спеціаліста і як громадянина.

Стратегія діяльності на галузевому рівні: розробка освітніх програм, які враховують потреби різних категорій дорослого населення; включення у спосіб життєдіяльності соціально незахищених категорій людей віку освітньої діяльності як органічного компонента життєвого становлення особистості до світу, перебудови всіх особистісних ресурсів, перетворення особистості у сторону більшої гармонізації її психологічних властивостей; забезпечення допомоги соціально незахищеним категоріям дорослих в усвідомленні потреби в самореалізації як одній із найважливіших життєвих потреб бути необхідним, соціально затребуваним, оцінювати свій життєвий досвід як реальну здатність діяти і зберігати простір спрямованої взаємодії як простір розвитку; удосконалення змісту освіти різних категорій дорослих у контексті поглиблення соціальних її функцій, оволодіння навичками позитивної взаємодії в рамках соціальної спільноти, успішного засвоєння дорослими нових соціальних ролей; розробка освітніх програм для окремих категорій (особливо це стосується інвалідів, людей літнього віку та ін.) дорослих, спрямованих на формування умінь самостійно користуватися різними джерелами знань як традиційними, так і інноваційними (зокрема,

формування комп'ютерної грамотності, оволодіння Інтернет-технологіями); розробка інформаційно-технологічної підтримки освіти соціально незахищених категорій дорослих.

4. Андрагогічні умови передбачають науково-методичні основи андрагогічної підготовки фахівців у галузі освіти соціально незахищених категорій дорослих; андрагогічне забезпечення освітніх програм.

Стратегія діяльності на загальнодержавному рівні передбачає: розвиток теоретичних та методичних основ андрагогіки як науки про навчання дорослої людини; запровадження системи моніторингу на всіх рівнях із прогнозованим плануванням професійної підготовки фахівців у галузі освіти дорослих; розробку механізмів запровадження професійної підготовки андрагогів як окремого напрямку підготовки фахівців у галузі освіти дорослих; розробку галузевих стандартів для напрямку «андрагогіка» з урахуванням особливостей спеціальностей.

Стратегія діяльності на регіональному рівні: наукове, методичне та кадрове забезпечення освітніх закладів; дослідження освітньої діяльності соціально незахищених категорій дорослих та її ефективності і соціокультурних функцій в умовах формальної, неформальної та інформальної освіти; дослідження професійної діяльності фахівців, які виконують андрагогічні функції в широкому просторі освітньої, соціокультурної, реабілітаційної практики і створення умов для реалізації принципу неперервності їхньої освіти.

Стратегія діяльності на галузевому рівні: удосконалення підходів щодо підготовки спеціалістів соціономічних професій в умовах вищих навчальних закладів; підготовка фахівців для системи освіти соціально незахищених категорій дорослих за наступними напрямками діяльності: викладання; управління; науково-аналітичне забезпечення; використання новітніх технологій; планування навчальних програм; підтримка (технічна, адміністративна, організаційна); створення системи моніторингу, який би забезпечував збір, аналіз і оцінку інформації про мету, планування, функціонування, якість та ефективність надання освітніх послуг соціально незахищеним категоріям дорослих за економічними, соціальними, соціально-психологічними, соціально-педагогічними та особистісними параметрами; створення банку даних про світові та європейські університети (зокрема про досвід професійної підготовки педагогічного персоналу у галузі освіти дорослих; розробка варіативного компоненту змісту професійної підготовки за двома спеціальностями; створення у вищих навчальних закладах кафедр андрагогіки; розробка і реалізація додаткових професійних програм для напрямку «Андрагогіка»; організація і проведення фундаментальних, прикладних наукових досліджень в галузі андрагогіки; забезпечення підготовки фахівців за спеціальністю «Андрагог»; підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації через аспірантуру, докторантуру; здійснення спільних науково-освітніх проектів, наукових досліджень і експериментальних розробок, а також інших спільних заходів з суб'єктами науково-освітнього партнерства; розробка навчально-методичної літератури для фахівців у галузі освіти дорослих у цілому і освіти соціально незахищених категорій зокрема; участь в розвитку і розширенні взаємовигідного співробітництва вітчизняних начальних закладів із зацікавленими українськими та зарубіжними ВНЗ, підприємствами та організаціями у галузі підготовки фахівців з освіти дорослих та розвитку системи освіти соціально незахищених категорій дорослих.

5. Професійно-освітні передбачають створення комплексу заходів (різні види освітніх послуг для соціально незахищених категорій дорослих) в контексті їх адаптації, реабілітації і соціального захисту.

Стратегія діяльності на загальнодержавному рівні: освіта соціально незахищених категорій дорослих повинна бути орієнтована не лише на кількісні, але й на якісні показники – підвищення якісних параметрів робочої сили, реалізацію стратегій, які спонукають людей підтримувати, удосконалювати і модифікувати свої знання, уміння та навички впродовж усього життя; визначення моделей для оцінки й визнання попереднього навчання дорослих (незалежно від форм); необхідно в масштабах країни проаналізувати діяльність сформованої сфери нетрадиційних видів і форм освітньої діяльності дорослих, що дозволить виявити специфіку неформальної пізнавальної й навчальної діяльності різного контингенту дорослих, мотиваційні особливості й механізми самоорганізації цієї діяльності;

розробка критеріїв та механізмів визнання й утвердження неформальних видів освіти в навчальній та професійній діяльності; параметри розвитку соціуму і освіти соціально незахищених категорій дорослих потребують вивчення, теоретичного обґрунтування, установлення зв'язків між освітою і економікою, освітою і політикою, освітою, соціальною стратифікацією і мобільністю кадрів; освітою, державою і правом; створення умов для постійного вдосконалення й адаптації соціально незахищених категорій дорослих до соціально-економічних змін за рахунок розширення мережі некомерційних недержавних організацій та структур в сфері неформальної освіти.

Стратегія діяльності на регіональному рівні: активізація просвітницької діяльності, спрямованої на підвищення загальної культури і соціальної активності дорослого населення шляхом розповсюдження наукових знань і досягнень культури; забезпечення мобільності і гнучкості реагування на потреби ринку праці в регіоні завдяки врахуванню сучасних наукових стратегій; узгодження діяльності навчальних центрів служб зайнятості та інших закладів формальної, неформальної освіти щодо та надання інших освітніх послуг; сприяти більш активній інтеграції окремих категорій соціально незахищених осіб (зокрема, пенсіонерів, людей літнього віку, осіб з обмеженими можливостями та інших) у політичне й економічне життя країни, міста (через участь і представництво в політичних партіях і рухах як спосіб вирішення актуальних для них соціально-економічних проблем); сприяння розвитку некомерційних недержавних організацій та структур в сфері неформальної та інформальної освіти; удосконалення самоврядування і управління освітою дорослих як провідних соціально-гуманістичних підходів модернізації системи освіти.

Стратегія діяльності на галузевому рівні: поліпшення умов і якості у закладах для освіти соціально незахищених категорій дорослих; розробка проектів, навчально-методичних матеріалів для забезпечення соціально-реабілітаційних заходів для відновлення соціальних функцій, психологічного та фізичного стану осіб, які опинилися в складних обставинах; проведення фундаментальних, порівняльно-педагогічних, прогностичних досліджень щодо організації теоретично обґрунтованої, сучасної системи освіти соціально незахищених категорій дорослих відповідно до світових стандартів; забезпечення функціонування установ, призначених виключно для дорослого населення (народні школи, університети третього віку, навчальні центри Державної служби зайнятості, курси, лекторії, соціальні гуртожитки, соціальні центри матері і дитини, центри соціально-педагогічної допомоги, заклади для бездомних осіб тощо); розробка інноваційних проектів саморозвитку, соціалізації, інтеграції в соціум соціально незахищених громадян для досягнення згуртованості, демократичної культури, соціальної згоди, толерантності; трансформація колишніх структур освіти дорослих в інші більш гнучкі і такі, що відповідають сучасним вимогам, зокрема, розвиток формальної, неформальної та інформальної освіти; створення умов для державної атестації дорослих, які здобули знання умовах інформальної освіти; використання сучасних інформаційних технологій в освіті дорослих (наприклад, електронна пошта; технологія ON-LINE; Internet; інформаційно-довідкові системи бібліотек; система дистанційної освіти тощо).

Отже, у сучасному світі, коли незалежність України стала незаперечним фактом, а освіта – власною справою українського народу, розбудова системи освіти та її докорінне реформування мають стати основою відтворення інтелектуального, духовного потенціалу народу, виходу вітчизняної науки й техніки на світовий рівень, інтеграції України у світовий культурний та економічний простір. Саме освіта соціально незахищених категорій дорослих покликана підвищувати рівень загальних знань,

Сучасна освіта соціально незахищених категорій дорослих повинна бути спрямована на реалізацію таких цілей: подолання нерівності між різними верствами населення; розширення можливості участі громадян у культурній, соціальній і політичній діяльності країни, істотно впливати на демократизацію суспільства, його відкритість, розвиток громадянських ініціатив; надання кожній дорослій людині широкого вибору можливостей підвищити її освітній рівень.

Висновки. Таким чином, у статті визначено основні прогностичні напрями розвитку освіти соціально незахищених категорій дорослих та професійної підготовки фахівців у галузі освіти дорослих на трьох рівнях (*державному, регіональному і галузевому*), що

передбачає: становлення і розвиток національної системи освіти дорослих і її окремого структурного підрозділу – освіти соціально незахищених категорій; перегляд традиційних підходів до навчання дорослих та спеціальної підготовки педагогічного персоналу для сфери освіти дорослих; запровадження професійної підготовки андрагогів як окремого напрямку підготовки фахівців у галузі освіти соціально незахищених категорій дорослих.

Список використаної літератури

1. Каленюк І. С. Проблема розвитку освіти в Україні в умовах сучасної глобалізації / І. С. Каленюк // Вища освіта України. – 2006. – Т. 3. – С. 366–371. – Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору».
2. Brookfield S. D. Training educators: The theory and practice of graduate adult education / S. D. Brookfield. – New York : Routledge, 1988. – 344 p.
3. Peters J. M. Adult education: evolution and achievements in a developing field of study / J. Peters, P. Jarvis. – San Francisco: Jossey-Bass, 1991. – XXXII. – 491 p.
4. Архипова С. П. Соціально-педагогічні аспекти освіти різних категорій дорослих : монографія / С. П. Архипова. – Черкаси : ФОП Пономаренко Р. В. – 2013. – 354 с.
5. Лук'янова Л. Специфіка освіти дорослих у сучасному суспільстві / Л. Лук'янова // Професійна освіта: ціннісні орієнтири сучасності: зб. наук. пр. / за заг. ред. І. А. Зязюна. – Київ; Харків, 2009. – С. 221–229.
6. Сігаєва Л. Є. Розвиток освіти дорослих в Україні (друга половина XX – початок XXI ст.): монографія / Л. Є. Сігаєва; за ред. С. О. Сисоєвої. – Київ: ЕКМО, 2010. – 419 с.
7. Merriam S. B. The profession and practice of adult education : an introduction / S. B. Merriam, R. G. Brockett. – San Francisco : John Wiley & Sons, 2007. – XX. – 375 p
8. Larsson S. Study circles as a democratic utopia: a Swedish Perspective' / S. Larsson // Study Circlehemmann, Civil Society, Citizenship and Learning / A. Bron (Ed.). – Munstic, 2001. – V. 2 : Bochum Studies in International Adult Education. – P. 137–167.
9. Adult Education in Finland [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.minedu.fi – Загравие с екрана
10. Andersson E. The study associations in Sweden and Norway. A comparative investigation / E. Andersson & S. Tisse / Paper presented at the 34th NERA Congress, 9–11 March, 2006, Wrebro, Sweden

References

1. Kaleniuk, J. S. (2006). The problem of education in Ukraine in today's globalization. *Higher education Ukraine, 3, 366–371. Topical Issue "Higher Education in the context of Ukraine's integration into the European educational space"*. (in Ukr.).
2. Brookfield, S. D. (1988). *Training educators : The theory and practice of graduate adult education*. New York: Routledge.
3. Peters, J. M., Jarvis, P. (1991). *Adult education: evolution and achievements in a developing field of study*. San Francisco: Jossey-Bass, XXXII.
4. Arhypova, S. P. (2013). *Social and pedagogical aspects of education of various categories of adults*: monograph. Cherkassy: Ponomarenko, R. V. (in Ukr.).
5. Lukyanova, L. (2009). The specifics of adult education in society. *Vocational education: value orientations of today: a collection of research papers*. In I. A. Zyazyun (Ed.). Kyiv; Kharkiv, 221–229. (in Ukr.).
6. Sigayeva, L. E. (2010). *The development of adult education in Ukraine (second half of XX – beginning of XXI century.)*: monograph. In S. Sysoieva (Ed.). Kyiv: ECMO. (in Ukr.).
7. Merriam, S. B., Brockett, R. G. (2007). *The profession and practice of adult education: an introduction*. San Francisco: John Wiley & Sons, XX.
8. Larsson, S. (2001). Study circles as a democratic utopia: a Swedish Perspective'. *Study Circlehemmann, Civil Society, Citizenship and Learning*. In Bron A. (Ed.). *Munstic, Vol. 2. Bochum Studies in International Adult Education, 137–167*.
9. Adult Education in Finland | ОКМ – Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2016). Minedu.fi. Retrieved 22 December 2016, from <http://www.minedu.fi/OPM/>
10. Andersson, E., Tisse, S. (2006). The study associations in Sweden and Norway. A comparative investigation. Paper presented at the 34th NERA Congress, 9–11 March, 2006, Wrebro, Sweden.

ARKHYPOVA Svitlana,

Professor, Chair of Social Work and Social Pedagogy Department,
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy
e-mail: sparhipova@mail.ru

EDUCATION OF SOCIALLY VULNERABLE CATEGORIES OF ADULTS: PROBLEMS AND PERSPECTIVES

Abstract. Introduction. Education of socially vulnerable categories of adults is one of the most important factors of impact on vital functions of society, its structural elements.

Purpose. The purpose of this article is to concretize the number of forecasting trends for the development of education of socially vulnerable categories of adults and vocational training in the field of adult education (andragogists, geragogists, social educators, social workers).

Results. Article concretizes predictive directions of development of socially vulnerable adults' education. Training professionals on adult education are presented on three levels: national (law to promote education to socially vulnerable adults and training professionals in adult education), regional (active participation of governmental, non-governmental and public organizations and population in all regions of Ukraine in the adult education improvement); and sectorial (expanding the network of adult education institutions of various forms of ownership, creating conditions for training adults with no age restrictions, the provision of training specialists in the field of adult education). It provides: formation and development of national system of adult education and its individual structural units – education of socially vulnerable categories; the revision of traditional approaches to adult education and special training of teaching personnel for the sphere of adult education; the introduction of training andragogy as a separate direction of experts teaching in the field of education to socially vulnerable adults .

The author worked out and implemented a methodical complex into professional preparation of future social teachers, prepared a few scientific monographs on education of different categories of adults.

Originality. The strategy for the development of education of socially vulnerable adults in each of the levels takes into consideration the socio-economic, socio-cultural, socio-pedagogical, andragogical and vocational and educational conditions

Conclusion. The aim of education of socially vulnerable categories of adults is to decrease a difference in education between generations and different layers of population, to provide acquisition of necessary qualifications and skills for entering the labor market, improvement life quality.

Key words: adult education; socially vulnerable categories of adults; education of socially vulnerable categories of adults; the predictive directions of socially disadvantaged adult's education development.

Одержано редакцією 20.12.2016
Прийнято до публікації 22.12.2016